

TEMAT

Gdzie szukać wzmocnienia w ramach pracy nauczyciela w wielokulturo- wej szkole

Artykuł traktuje o kompetencjach, których potrzebujesz jako nauczyciel/-ka, by na co dzień pracować z uczniami z różnych kręgów kulturowych; o tym, jak rozmawiać w gronie nauczycielskim, o wyzwaniach z tym związanych. Odpowiada też na pytanie, jak rozwijać swoje kompetencje interkulturowe.

* Materiał powstał na bazie webinarium *Jak wzmocnić nauczycieli wobec wyzwań, jakie niesie za sobą praca w wielokulturowej szkole?* z udziałem Agnieszki Szczepanik – psycholożki i psychoterapeutki, oraz dyrektorek szkół: Anny Wojkowskiej i Anny Chetmińskiej.

Czym jest edukacja międzykulturowa

Edukacja międzykulturowa to trwający całe życie **proces tworzenia warunków do wzajemnego poznania, zrozumienia i dialogu między ludźmi**. Strony komunikują się i szukają nowych rozwiązań, nie koncentrując się na podziałach.

Jaka jest sytuacja w polskich szkołach?

Ostatnio zwiększyła się liczba uczniów i uczennic cudzoziemskich w naszych szkołach. Złożyło się na to kilka czynników, m.in. wojna w Ukrainie i powrót polskich dzieci z emigracji, gdzie funkcjonowały w innym systemie edukacyjnym.

Rodzice często koncentrują się na trudnościach związanych z obecnością dzieci pochodzących z różnych kultur w klasie. Dobrą drogą pracy w klasie jest skupienie się na tym, że społeczność szkolną stanowią dzieci i młodzież (grupę rówieśniczą łączą różne pasje, podobne potrzeby, wyzwania), i dzielenie się takim podejściem z rodzicami: szukajmy podobieństw, zamiast skupiać się na różnicach!

Jakich kompetencji potrzebujesz jako nauczyciel/-ka, by na co dzień pracować z uczniami i uczennicami z różnych kręgów kulturowych

Warto mieć świadomość **kompetencji międzykulturowych**. Na ich rozwój mają wpływ **wiedza** (np. ze szkoleń), **praktyka** (własne doświadczenie, np. praca za granicą, kontakt z innymi kulturami), **postawa** (jaka motywacja i jakie emocje mi towarzyszą).

Zestaw kompetencji możemy podzielić na:

1. moje kompetencje międzykulturowe;
2. kompetencje społeczne
3. myślenie krytyczne (związek z umiejętnościami zawodowymi).

Jak prowadzić z innymi nauczycielami i nauczycielkami dialog o wyzwaniach związanych z edukacją międzykulturową

Im bardziej mamy rozwinięte kompetencje międzykulturowe, tym większa jest nasza wiedza o różnicach międzykulturowych. W efekcie stajemy się pedagogami bardziej uważnymi i **zajmujemy się wszystkimi uczniami oraz uczennicami w klasie**. Wcześniejszy zasób wiedzy i doświadczeń wpływa na zyskanie pewności w tym zakresie. **Jedną z głównych ról w tym kontekście odgrywa świadomość (i dzielenie się nią w gronie nauczycielskim), że uczenie z wrażliwością na międzykulturowość jest korzystne z punktu widzenia wszystkich podopiecznych.**

Wokół nas jest coraz więcej rodzin wielokulturowych, w których wszyscy czują się obywatelami świata. Wyjazdy zagraniczne również sprzyjają kosmopolityzmowi. W związku z tym jako nauczyciel/-ka możesz zadbać o motywację wewnętrzną do pracy w tym zakresie: **szukać rozwiązań, wspierać** innych w zespole i od nich czerpać, **pracować ze stereotypami**, m.in. poprzez szkolenia, żeby mieć pojęcie, jak pracować z dziećmi, jak reagować na pewne zachowania dzieci, wynikające np. z odmienności kultur.

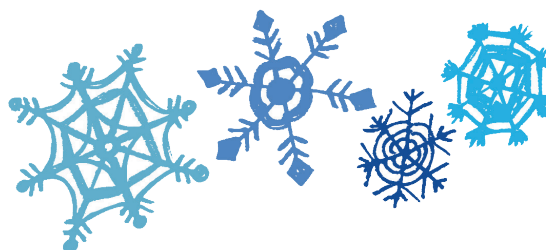
Wymianie wiedzy i dzieleniu się dobrymi praktykami może sprzyjać grupa nauczycieli i nauczycielek na komunikatorze. Dobrym posunięciem jest **nienarzacanie sobie nawzajem rozwiązań, ale zaufanie intuicji** i podpatrywanie, które praktyki sprawdzają się u koleżanek i kolegów.

Jak rozwijać kompetencje interkulturowe całej rady pedagogicznej

Budowanie zespołu na relacjach, częste pytanie o zdanie i poważne traktowanie samodzielności nauczyciela są kluczowe w tworzeniu relacji i podejmowaniu konstruktywnych działań.

Warto odwoływać się do prywatnej praktyki zestawienia z różnymi kulturami. Interkulturowości sprzyjają **zadawanie pytań i praca nad sobą**. Istotne jest również to, że każdy ma inne doświadczenia oraz wartości – postaraj się zwracać na to uwagę i odpowiednio nazywać. Prowadzi to do poszerzenia perspektywy oraz jej zweryfikowania. Przykładem jest np. odejście od nazwy „wigilia” na rzecz „spotkania przedświątecznego”. To pokazuje odejście od utartego szlaku i rozwiązań, do których przywykliśmy. Ważna jest świadomość, że każdy/-a z nas jest w jakiejś mniejszości lub większości i aby było międzykulturowo, musimy się starać i przyjmować różne perspektywy. Ważne są **różne proste rozwiązania, które przynoszą dobre rezultaty**. Bycie we wspólnocie, której zadaje się pytania, a później się na nie odpowiada, np. *Jak nazwiemy „wigilię”?* – przyzwyczajają odbiorców i odbiorczynie, że pewne rzeczy nie są oczywiste.

Nie można ograniczać wątków do tego, że mamy w szkole dwie grupy dzieci: polskie i ukraińskie. Świat jest dynamiczny i wielokulturowość przenika do naszego, często dość jednorodnego świata w różnych aspektach.

Budujmy szkołę **wspólnych wartości**, pamiętając o tym, że nie każdy musi się z nimi zgadzać, ale ważne, by uczniowie i uczennice je czuli i żeby zaakcentować, jakie te wartości w szkole są i by mówili o nich nauczyciele. Można zacząć od tego, że wartościami szkoły są szacunek, dialog, otwartość, i sukcesywnie nad nimi pracować w przeróżnych sferach pracy szkoły oraz nieustannie do tego wracać.

To stanowi swego rodzaju szkolny wspólny mianownik: są pewne wartości, co do których mamy jasność i **nie dyskutujemy „czy”, ale „jak” je wpajamy i realizujemy**. Wzmacnia to zespół i wpływa na wzajemne zrozumienie się. Uwspólnienie jest jednym z fundamentów relacji. Jeżeli skupiliśmy się takich wartościach jak otwartość, szacunek, pochylenie się nad potrzebą każdego z osobna, łatwiej jest rozmawiać w trudnych i o trudnych sytuacjach międzykulturowych.

Słowa: **misja, wizja, wartości, oraz ich wdrażanie** są kluczowe. Jeżeli stoją one za budowaniem społeczności szkolnej, ta staje się odporniejsza na wyzwania.

W szkole często działamy dopiero wtedy, kiedy coś się wydarzy. Nabywaniu kompetencji interkulturowych sprzyjają **wymiany międzynarodowe** czy programy takie jak E-tweening. Daje to gronu i dzieciom oraz młodzieży obraz innych kultur. Im więcej **otwartości na różnorodność**, tym łatwiej jest reagować na bogatą różnorodność (np. „Forum Dialogu sprzyja poznaniu kultury żydowskiej). Dobre efekty daje także **wskazywanie przy różnych okazjach innej perspektywy, np. porównanie perspektywy dziecka polskiego, romskiego czy ukraińskiego na tenże temat, co pozwala korzystać z zasobów różnorodności w klasie i uczyć się od siebie nawzajem otwartości**.

Ważne jest zaproszenie społeczności szkolnej do dialogu i zadanie pytania: co jest nam potrzebne? Jak zaplanować działania (np. doszkalać się kadry)?

Istotne jest posiadanie własnej wizji (jako dyrektora) na rozwój kompetencji międzykulturowych i zaproszenie do niego grona pedagogicznego. System nakazowy nigdy nie zadziała w 100%. **Modelujmy więc postawy poprzez własne zachowanie (dyrektora)**, otwarcie, wyjście od własnej pasji (podzielenie się pasją), zaproszenie do zrobienia kroku dalej. Nie wtłaczajmy problematyki, która jest mocno skupiona na wartościach, w realizację planu, ale rozmawiajmy o tym, czego potrzebujemy w związku z tym, że tak jest.

Trudne rozmowy z dorosłymi: jak sobie z nimi radzić

Jako nauczyciel/-ka możesz spotkać się z tym, że dla niektórych osób (być może również dla ciebie) w zetknięciu z drugim człowiekiem trudnością okaże się odmienny język czy religia. Ważne są w takich sytuacjach spotkania, rozmowy i zastanowienie się, jakie mamy rozwiązania. Co możemy zrobić, żeby nikt nie czuł się źle? Na pierwszym miejscu zawsze postawmy **rozmowę o bieżących wyzwaniach**. Powinna jej towarzyszyć świadomość, że **różnorodność nie dotyczy tylko wielonarodowości**.

W takich sytuacjach pomagają nam otwartość i zrozumienie, że człowiek ma prawo do innej postawy. Kolejnym etapem jest **myślenie krytyczne**. Zdarza się, że niektórzy powtarzają pewne sformułowania, nie przepuszczając ich przez własne doświadczenie. Dobrym punktem wyjścia do trudnych rozmów związanych z wielokulturowością jest próba odpowiedzi na zadane na forum pytanie: *Jakie macie doświadczenie międzykulturowe?*

Zostawmy **przestrzeń na dialog pomiędzy osobami, które myślą odmiennie**; dajmy im więcej czasu na zweryfikowanie swojego podejścia. Nie można oceniać osób, które przyjmują postawę zamkniętą na międzykulturowość – to temat do rozmowy, a nie szufladkowania ludzi. Należy mieć świadomość, że np. postawa ksenofobiczna może wynikać z obaw lub trudnych doświadczeń z przeszłości.

Im bardziej jesteśmy świadomi swojej kultury i wartości, tym łatwiej sięgnąć po potencjał, który leży w międzykulturowości.

**OPINIE MOGĄ BYĆ
RÓŻNE, ALE AGRESYWNE
DZIAŁANIA SĄ
POZA GRANICAMI
TOLERANCJI.**

Złote zasady, o których trzeba pamiętać z perspektywy dyrektorskiej

Zacznijmy **od siebie** i przyjmijmy, że międzykulturowość to **duża praca nad sobą** i nad tym, na ile się otworzymy na inność i dialog.

Ważne jest inspirowanie grona nauczycielskiego pytaniami, rozmowami, odpowiedziami na fundamentalne pytania. To **proces**, w którym trzeba być wiarygodnym dla innych. Miejmy też świadomość, że nie wszystko może się udać.

Międzykulturowość jest szansą na przypomnienie nauczycielom, że statystyki (np. odnośnie do jak najlepszych wyników) nie są w edukacji najważniejsze; **podmiotem naszych działań jest każde dziecko, a celem – jego rozwój**, dlatego **indywidualne podejście do każdego to oś działań**.

W pierwszym tygodniu nauki można zorganizować „tydzień integracji” – jego celem niech będzie poznanie dzieci przez nauczycieli.

Na zindywidualizowane podejście w kontakcie międzykulturowym składają się 3 punkty: **osobowość, sytuacja i kultura**. Ten kontakt sam w sobie jest wyzwaniem. To, w czym wyrosliśmy, jaką mamy relację z konkretnym człowiekiem, oraz sytuacja, w której się znaleźliśmy, określają nasze poglądy, zachowania i decyzje.

Postawienie pytania zamiast tezy zmienia ten proces i kieruje go w stronę szukania rozwiązań. Człowiek to zawsze coś więcej niż jego kultura i tożsamość. Spotkanie ludzi nie jest spotkaniem kultur. Stykamy się z własnym człowieczeństwem.

* W tekście, aby uprościć informacje i zachować przejrzystość treści, stosujemy czasami formy męskie zamiast męskich i żeńskich, mając jednak na uwadze, że obejmują one wówczas przedstawicieli każdej płci.

Inicjatywa Wsparcia Edukacji Integracyjnej została sfinansowana przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię z Funduszy Norweskich i EOG w ramach Funduszu Współpracy Dwustronnej. Wspólnie działamy na rzecz Europy sprzyjającej integracji społecznej.

OPRACOWANIE Bernadetta Białek
MATERIAŁ ŹRÓDŁOWY webinarium *Jak wzmocnić nauczycieli wobec wyzwań, jakie niesie za sobą praca w wielokulturowej szkole?* z udziałem Agnieszki Szczepanik – psycholożki i psychoterapeutki, oraz dyrektorek szkół: Anny Wojkowskiej i Anny Chełmińskiej
OPRACOWANIE GRAFICZNE Katarzyna Walentynowicz
REDAKCJA MERYTORYCZNA Irka Jazukiewicz
REDAKCJA I KOREKTA JĘZYKOWA Małgorzata Ruszkowska